

УДК 349.4

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2026.3.11>

КІРІН Р.С., ПЕТЛЮК Ю.С.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ МІСТ

CURRENT ISSUES IN THE LEGAL FRAMEWORK FOR ENVIRONMENTAL URBAN PLANNING

Стаття присвячена розгляду актуальних питань правового забезпечення екологічного планування розвитку міст. Аргументовано, що на сучасному етапі законодавство України про планування розвитку міст слід розглядати як комплексну систему юридичних норм, основою якої є поєднання економічного планування (розвиток територіальної громади), просторового планування (розвиток міського середовища) та екологічного планування (охорона та розвиток природних ресурсів та екологічної безпеки), до яких, в умовах воєнного стану, слід доєднати безпекове планування (захист критичної інфраструктури), енергетичне планування (децентралізація енергогенерації), планування комунальних послуг (забезпечення безперебійного водо- і теплопостачання) та інклюзивне планування (впровадження безбар'єрності).

Інститут екологічного планування розвитку міст охоплює систему норм, яка регулює відносини у таких сферах планування: еколого-просторове; еколого-містобудівне; еколого-природоресурсне; екологічне; еколого-господарське; еколого-регіональне; еколого-муніципальне; еколого-безпекове; еколого-інфраструктурне.

У статті виявлені пріоритети в системі урбоекологічних відносин на етапі повоєнного відновлення, а також систематизовано юридичні інструменти екологічного відновлення міст, як складові його правового забезпечення на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях, обґрунтовано види правових природоорієнтованих рішень, які формують систему екологічного регулювання у місті.

Європейські підходи у сфері урбоекології, енергетичної стійкості та екологічного планування розвитку міст інтегрують в собі антропоцентричну позицію, позицію історичного міського ландшафту та концепцію циклічного міського метаболізму. Основою правового забезпечення європейської енергетичної стійкості міст є директиви, плани, зелений курс, закон про циркулярну економіку, реєстр енергетичного маркування. Європейські підходи до сталого містобудування ставлять на перше місце міжгалузеву інтеграцію, участь громадян та «жорсткі» кліматичні цілі.

Ключові слова: урбоекологічні відносини, просторове планування, міська територіальна громада, екологічна стійкість, євроінтеграція.

This article examines current issues related to the legal framework for environmental urban planning. It is argued that at the present stage, Ukraine's legislation on urban development planning should be viewed as a comprehensive system of legal norms, the foundation of which is a combination of economic planning (development of the local community), spatial planning (development of the urban environment), and environmental

© КІРІН Р.С. – доктор юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник (Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України») <https://orcid.org/0000-0003-0089-4086>

© ПЕТЛЮК Ю.С. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права та публічного адміністрування (Хмельницька торговельно-економічна академія) <https://orcid.org/0000-0003-4601-3862>

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)



planning (protection and development of natural resources and environmental safety), to which, under martial law, security planning (protection of critical infrastructure), energy planning (decentralization of power generation), utility planning (ensuring uninterrupted water and heat supply), and inclusive planning (implementation of accessibility) should be added.

The Institute of Ecological Urban Development Planning encompasses a system of regulations governing relations in the following areas of planning: ecological-spatial; ecological-urban planning; ecological-natural resource; environmental; environmental and economic; environmental and regional; environmental and municipal; environmental and security; environmental and infrastructure.

This article identifies priorities in the system of urban-ecological relations during the postwar reconstruction phase, systematizes the legal instruments for the ecological restoration of cities as components of its legal framework at the national, regional, and local levels, and substantiates the types of nature-oriented legal decisions that shape the system of environmental regulation in cities.

European approaches in the fields of urban ecology, energy sustainability, and eco-friendly urban development planning incorporate an anthropocentric perspective, the historical urban landscape, and the concept of cyclical urban metabolism. The legal framework for European energy sustainability in cities is based on directives, plans, the Green Deal, the Circular Economy Act, and the energy labeling register. European approaches to sustainable urban development prioritize cross-sectoral integration, citizen participation, and “ambitious” climate goals.

Key words: *urban-ecological relations, spatial planning, urban territorial community, environmental sustainability, European integration.*

Вступ. Правове забезпечення екологічного планування є фундаментом для формування збалансованого розвитку міст, запобігання деградації довкілля та гарантування екологічної безпеки. За його допомогою абстрактні цілі сталого розвитку переводяться в обов’язкові до виконання державні, регіональні та муніципальні норми, захищаючи інтереси містян на основі положень Конституції України (ст.ст. 16, 41, 85, 92, 106, 116, 132, 138).

В теорії права правове забезпечення наразі розуміється як створення законодавчої бази та системи юридичних засобів, необхідних для врегулювання суспільних відносин, функціонування організацій або захисту прав громадян.

Щодо урбаністичного права це поняття, по-перше, охоплює всю сукупність дій та нормативно-правових актів (далі – НПА), що забезпечують порядок у певних сегментах сфери муніципальних, міських та екологічних відносин. По-друге, його ключовими функціями вважаються: 1) нормативна – розробка законів, указів, інструкцій та інших НПА; 2) регулятивна – упорядкування та спрямування дій громадян і організацій у правове поле; 3) охоронна – створення механізмів, які гарантують дотримання прав та захищають від порушень.

Розглянувши комплекс питань, пов’язаних зі станом справ у сфері енергетичної безпеки, ситуацією в паливно-енергетичному комплексі країни, захистом критичних об’єктів регіональних систем життєзабезпечення, Рада національної безпеки і оборони України, з метою нейтралізації загроз і гарантування національної безпеки в енергетичній сфері, забезпечення сталого проходження осінньо-зимового періоду 2026/27 рр. та належних умов життєдіяльності населення в особливий період, схвалила Комплексні плани стійкості регіонів та окремих міст [1].

Екологічна складова останніх спрямована, у тому числі, й на забезпечення базових екологічних потреб та безпеки населення в умовах війни, зокрема через децентралізацію критичної інфраструктури. Крім того, слід враховувати, що територіальне розширення міст та інших населених пунктів буде можливим лише за умови збереження, створення та відновлення рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих територій та об’єктів, ландшафтів, лісів, парків, скверів, окремих зелених насаджень, а їх розбудова буде більше відповідати вимогам адаптації до змін клімату [2].

Тож, в умовах воєнного стану, перспектив повоєнного відновлення та євроінтеграції, дослідження окремих питань правового забезпечення екологічного планування розвитку міст вбачається достатньо актуальним науково-практичним завданням.

Важливість обраного для дослідження напряму обумовила достатньо високий рівень зацікавленості з боку як вітчизняних так і зарубіжних науковців. Так, серед останніх публікацій можна

відмітити такі напрями пошуків як: – міжнародні екологічні стандарти у сфері містобудування: правові засади та механізми імплементації в Україні [3]; – поняття та правові засади відкритого міста [4]; – правові питання екологізації у просторовому плануванні (далі – ПП) [5]; – еколого-правове забезпечення реалізації цілей сталого розвитку міських громад в Україні з урахуванням міжнародного досвіду [6]; – проблеми ефективності екологічного законодавства та їх вплив на господарську діяльність [7]; – правові механізми охорони навколишнього середовища (далі – НПС) в Україні [8]; – правові засади сталого міського розвитку: аналіз ефективності норм зонування у сприянні охороні НПС [9]; – включення екологічного аспекту в містобудування в Алжирі [10]; – аналіз ролі органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) у забезпеченні сталого розвитку міських територій [11].

Також у попередніх публікаціях предметами досліджень були: – гармонізація екологічного законодавства України відповідно до цілей сталого розвитку ООН [12]; – системні підходи до визначення ефективності інтеграції у правове поле Європейського Союзу (далі – ЄС) через призму правових категорій та принципів екологічного права [13] та інші. Проте, незважаючи на достатню кількість публікацій за обораною тематикою, як уявляється, в них не у повній мірі була зосереджена увага на сучасному стані правового забезпечення екологічного планування розвитку міст.

Постановка завдання. Метою дослідження є розгляд актуальних питань правового забезпечення екологічного планування розвитку міст.

Результати дослідження. *Особливості сучасного стану правового забезпечення екологічної стійкості міст України.* Одним з основних елементів правового забезпечення певної сфери суспільних відносин є нормативна база, тобто сукупність НПА, приписи яких регулюють цей різновид відносин. На сучасному етапі законодавство України про планування розвитку міст слід розглядати як комплексну систему юридичних норм, основою якої є поєднання економічного планування (розвиток міської територіальної громади (далі – МТГ)), ПП (фізичний розвиток міського середовища) та екологічного планування (охорона та розвиток міських природних ресурсів та екологічної безпеки), до яких, в умовах воєнного стану, слід доєднати безпекове планування (інженерний захист критичної інфраструктури), енергетичне планування (децентралізація енергогенерації), планування комунальних послуг (забезпечення безперебійного водо- і теплопостачання) та інклюзивне планування (впровадження безбар'єрності). Перелічені сфери в тій чи іншій мірі вже врегульовані на законодавчому рівні за допомогою приписів таких НПА:

1. Еколого-просторове планування – законом [14] запроваджено нову систему ПП та комплексні плани МТГ, сучасна система рівнів ПП передбачає чітку ієрархію документів: 1.1) комплексний план просторового розвитку МТГ – новий вид документації, що об'єднує містобудівний план та план землепорядкування для всієї громади; 1.2) генеральний план населеного пункту (далі – генплан) – головний документ безпосередньо для міста, який визначає зонінг, межі, напрямки забудови та розвиток інфраструктури; 1.3) детальний план території – уточнює положення генплану для окремих кварталів, мікрорайонів або інвестиційних майданчиків.

2. Еколого-містобудівне планування – Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [15] встановлює правові та організаційні основи містобудівної діяльності і спрямований на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів, визначає правові та організаційні основи забудови та іншого використання територій, регулює створення всіх видів містобудівної документації; закон про основи містобудування (від 16.11.1992 р. № 2780-XII) визначає правові, економічні, соціальні та організаційні засади містобудівної діяльності в Україні і спрямований на формування повноцінного життєвого середовища, забезпечення при цьому охорони навколишнього природного оточення, раціонального природокористування та збереження культурної спадщини.

3. Еколого-природоресурсне планування – природоресурсні та природоохоронні урбаністичні відносини регулюються: – законами України про охорону НПС (від 25.06.1991 р. № 1264-XII), землеустрій (від 22.05.2003 р. № 858-IV), охорону земель (від 19.06.2003 р. № 962-IV), державний контроль за використанням та охороною земель (від 19.06.2003 р. № 963-IV), охорону атмосферного повітря (від 16.10.1992 р. № 2707-XII в редакції закону № 2556-III від 21.06.2001 р.), рослинний світ (від 09.04.1999 р. № 591-XIV), тваринний світ (від 13.12.2001 р. № 2894-III), рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них (від 06.02.2003 р. № 486-IV), природно-заповідний фонд (далі – ПЗФ) України (від 16.06.1992 р. № 2456-XII), захист тварин від жорстокого поводження (від 21.02.2006 р. № 3447-IV), карантин рослин (від 30.06.1993 р. № 3348-XII), Червону книгу України (від 07.02.2002 р. № 3055-III), приєднання України до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення

(від 14.05.1999 р. № 662-XIV; – кодексами України – Земельним (від 25.10.2001 р. № 2768-III), Лісовим (від 21.01.1994 р. № 3852-XII в редакції закону № 3404-IV від 08.02.2006 р.), Водним (від 06.06.1995 р. № 213/95-BP) та про надра (від 27.07.1994 р. № 132/94-BP).

4. Екологічне планування та безпека – урбоекологічні відносини регулюються: – законами України про стратегічну екологічну оцінку (далі – CEO) (від 20.03.2018 р. № 2354-VIII), оцінку впливу на довкілля (далі – ОВД) (від 23.05.2017 р. № 2059-VIII), екологічну мережу України (від 24.06.2004 р. № 1864-IV), основні засади державної кліматичної політики (від 08.10.2024 р. № 3991-IX), державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів (від 31.05.2007 р. № 1103-V), засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів (від 12.12.2019 р. № 377-IX).

5. Еколого-господарське планування – господарські урбоекологічні відносини регулюються: – законами України про регулювання господарської діяльності з озоноруйнівними речовинами та фторованими парниковими газами (від 12.12.2019 р. № 376-IX), інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення (від 16.07.2024 р. № 3855-IX), мисливське господарство та полювання (від 22.02.2000 р. № 1478-III), управління відходами (від 20.06.2022 р. № 2320-IX), дозвільну систему у сфері господарської діяльності (від 06.09.2005 р. № 2806-IV), перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності (від 19.05.2011 р. № 3392-VI), рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів (від 08.07.2011 р. № 3677-VI), будівельні норми (від 05.11.2009 р. № 1704-VI), пестициди і агрохімікати (від 02.03.1995 р. № 86/95-BP), забезпечення хімічної безпеки та управління хімічною продукцією (від 01.12.2022 р. № 2804-IX).

6. Еколого-регіональне планування – еколого-регіональні відносини регулюються: – законами України про місцеве самоврядування в Україні (від 21.05.1997 р. № 280/97-BP), місцеві державні адміністрації (від 09.04.1999 р. № 586-XIV), міжнародне територіальне співробітництво України (від 24.04.2024 р. № 3668-IX), державні цільові програми (від 18.03.2004 р. № 1621-IV), державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України (від 23.03.2000 р. № 1602), Генеральну схему планування території України (від 07.02.2002 р. № 3059-III), засади державної регіональної політики (від 05.02.2015 р. № 156-VIII), засади внутрішньої і зовнішньої політики (від 01.07.2010 р. № 2411-VI).

7. Еколого-муніципальне планування – еколого-муніципальні відносини регулюються законами України про благоустрій населених пунктів (від 06.09.2005 р. № 2807-IV), національну інфраструктуру геопросторових даних (від 13.04.2020 р. № 554-IX), охорону культурної спадщини (від 08.06.2000 р. № 1805-III), охорону археологічної спадщини (від 18.03.2004 р. № 1626-IV).

8. Еколого-безпекове планування – еколого-безпекові відносини регулюються законами України про національну безпеку України (від 21.06.2018 р. № 2469-VIII), захист людини від впливу іонізуючого випромінювання (від 14.01.1998 р. № 15/98-BP), охорону праці (від 14.10.1992 р. № 2694-XII в редакції закону № 229-IV від 21.11.2002 р.), основи законодавства України про охорону здоров'я (від 19.11.1992 р. № 2801-XII), систему громадського здоров'я (від 06.09.2022 р. № 2573-IX) та Кодексом цивільного захисту України (від 02.10.2012 р. № 5403-VI).

9. Еколого-інфраструктурне планування – еколого-інфраструктурні відносини регулюються законами України про енергетичну ефективність (від 21.10.2021 р. № 1818-IX), енергетичну ефективність будівель (від 22.06.2017 р. № 2118-VIII), альтернативні джерела енергії (від 20.02.2003 р. № 555-IV), теплопостачання (від 02.06.2005 р. № 2633-IV), питну воду та питне водопостачання (від 10.01.2002 р. № 2918-III), житлово-комунальні послуги (від 09.11.2017 р. № 2189-VIII).

Перелічена сукупність законодавчих актів є основною у регулювання сучасної системи урбоекологічних відносин, що конкретизується і розвивається у величезній кількості НПА підзаконного рівня, які потребують дослідження в окремій публікації. Наразі серед екологічних пріоритетів виділено [16]: 1) моніторинг збитків та зменшення ризиків; 2) забезпечення відповідальності; 3) мобілізація зеленої реконструкції та відновлення довкілля. Зокрема йдеться про такі види відносин, як: екологічне відновлення (відновлення пошкодженого війною НПС), безпекове відновлення (видалення наземних мін), фінансово-економічне відновлення (побудова зеленої економіки для майбутнього, стале фінансування), будівельне відновлення (створення захисту під час розчищення завалів та реконструкції), цивільне відновлення (залучення громадськості до міського управління).

Крім того, з метою повноцінного врахування всіх зовнішніх чинників науковці пропонують контрольний список переліку можливих зовнішніх впливів, серед яких екологічний вплив

передбачає: екологічні стандарти та норми, витрати на енергію, споживання енергії, використання альтернативних джерел енергії, викиди в атмосферу, обсяги перевезень, утилізація відходів, захист довкілля [17, с. 69]. Очевидно, що переважна більшість із зазначених факторів торкається здійснення планової (господарської) діяльності, що чинить або може чинити вплив на довкілля як в сучасних умовах воєнного стану так і в умовах спрощення умов ведення господарської діяльності під час повоєнного відновлення [18].

Ще однією складовою правового забезпечення є юридичні інструменти екологічного відновлення міст (договори, ліцензії, дозволи, акти застосування права тощо), що розглядаються як сукупність правових механізмів, спрямованих на відродження довкілля, впровадження «зеленої» відбудови та забезпечення екологічної безпеки на місцевому рівні.

Загальні засади екологічного планування розвитку міст в Україні встановлені законом про СЕО, який вимагає обов'язкового аналізу впливу містобудівної документації на довкілля та здоров'я населення ще на етапі її розробки, забезпечує участь громадськості та врахування екологічних цілей у містобудівних та просторових планах. Обов'язковість ПП передбачає поєднання комплексних планів просторового розвитку МТГ, містобудівної документації з екологічними вимогами та ландшафтним плануванням. При цьому враховуються норми природоохоронного законодавства щодо збереження зелених зон, управління відходами та зниження рівня викидів при розбудові міської інфраструктури.

Окрім СЕО, важливим правовим інструментом є стратегічне ПП, за яким вимоги земельного законодавства щодо розробки комплексних планів просторового розвитку територій МТГ гарантують, що зелені зони, водні об'єкти та рекреаційні території не будуть хаотично забудовані.

Процедура ОВД унеможливує реалізацію небезпечних для екології міста інфраструктурних чи промислових проєктів без попереднього громадського обговорення та експертизи.

Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція, ратифікована законом № 832-XIV від 06.07.1999 р.) передбачає участь громадськості – юридично закріплене право мешканців на доступ до екологічної інформації та участь у прийнятті рішень щодо розвитку їхнього міського середовища.

На регіональному рівні передбачено розроблення регіональних програм з охорони довкілля, які міст і регіонів зі значним промисловим навантаженням та/або мілітарним впливом в контексті екологічного планування мають критичне значення. Крім того, реалізація європейських стандартів зеленого курсу в містобудуванні регулюється через Асоціацію міст України (далі – АМУ), яка допомагає адаптувати муніципальні правові акти до норм ЄС.

Тож, екологічна стійкість міст дійсно стала невід'ємною складовою національної безпеки, економічної стабільності та базового виживання МТГ в умовах війни. Це більше не прості зелені тренди, а питання захисту критичної інфраструктури, енергетичної незалежності та збереження життя людей. Сьогодні розуміння того, що екологія та економіка йдуть пліч-о-пліч, допомагає трансформувати громади. Міста України стикаються з безпрецедентними викликами, але водночас впроваджують нові підходи: – енергетична та інфраструктурна автономія; – техногенна та екологічна безпека; – екологічний моніторинг та відходи; – місцеві зелені угоди. Українські міста розробляють власні плани зеленої трансформації, що охоплюють відновлення екосистем, очищення водою й інтеграцію «природоорієнтованих рішень» (далі – ПОР).

Наприклад, будівельне відновлення є масштабним завданням, яке має серйозні екологічні наслідки. Світова будівельна галузь постає перед викликами зі зменшення свого впливу на довкілля від виробництва цементу, а також утилізації будівельних відходів. Проєкт в цьому напрямі передбачає розробку інноваційних технологій у п'яти ключових напрямках [19]: – швидка ідентифікація та оцінка вторинного бетону, придатного для переробки; – мобільне обладнання для відокремлення компонентів бетону на місці; – оптимізація процесів переробки відокремлених компонентів; – аналіз життєвого циклу для максимізації ефективності ланцюга створення доданої вартості; – інформаційні кампанії для громадськості щодо гендерної інклюзії в будівництві, соціальної обізнаності, безпеки азбесту та переваг використання ресурсів, які раніше вважались відходами.

Вчені-економісти доводять, що впровадження стратегії «розумного розвитку» оптимізує витрати на інфраструктуру та підвищує економічну стійкість територій через компактне зонування. Запропоновано схему реалізації стратегії *Smart Growth* у розвитку територіальної громади, яка інтегрує стратегічні цілі з інструментами просторового аналізу та партисипативного управління для мінімізації соціальних конфліктів [20].

Посилення екологічної стійкості громад в умовах війни було предметом навчального модулю «Екологічна стійкість громад: зелено-блакитний каркас та біорізноманіття» навчальної мережі «Академія стійкості», яку впроваджує АМУ [21]. Зокрема, в межах трьох ключових напрямів (безпека, енергетична незалежність, суспільна згуртованість), було розглянуто: – концепцію озеленення м. Полтави за моделлю «3-30-300»; – екологічне середовище як «скелет міста» та принципи ЕУ Тахопому; – облаштування укриттів, модернізацію систем реагування та оповіщення, координацію дій служб у кризових умовах; – захист об'єктів критичної інфраструктури; – перехід на відновлювальні джерела енергії (далі – ВЕД); – відбудову за принципом «відбудувати краще та екологічніше, ніж було» (*build back better and greener build back better*); – простір міського садівництва та екоспросвітництва «Розсадник»; – центр з комплексної допомоги безпритульним і домашнім тваринам ЛКП «Лев»; – благоустрій у громадах як інструмент стійкості від адаптації до зміни клімату та збереження біорізноманіття; – досвід ПОР на прикладі парку «Залізна Вода»; – ініціативу «Садівники Львова»; – вразливість та стійкість дерев у містах, догляд, попередження від атак та способи захисту.

ГО «Екодія» підготувала рекомендації для МТГ щодо інтеграції питань довкілля та клімату в їхню діяльність. Зокрема, організація пропонує включити розділ «Стан довкілля та кліматичні виклики» в опис кожної громади, де аналізується стан ґрунтів, водних ресурсів, атмосферного повітря та природоохоронних територій. Також в рекомендаціях передбачено оцінку вразливості громад до зміни клімату та заходи з адаптації, а також планування цілей з адаптації та скорочення викидів парникових газів, що відповідають національним і міжнародним зобов'язанням України [22]. Також фахівці ГО «Екодія» разом із іншими громадськими організаціями з Української кліматичної мережі зібрали 25 варіантів ПОР у Каталог, кожне з яких описується за декількома критеріями – вигоди від впровадження ПОР, особливості догляду, фінансова складова, а також наведені приклади їх використання у різних країнах. Крім того, колективом авторів проведено комплексний аналіз інтеграції ПОР («зелені» будівельні матеріали, системи озеленення будівель і «зелені» міські ділянки) у міські екосистеми в умовах швидкої урбанізації та зміни клімату [23].

У м. Києві створення та наповнення онлайн-мапи дерев визначається як крок до відкритості даних, а також як можливість провести точну інвентаризацію («оцифрування») міських зелених насаджень. Цей ресурс виявиться корисним для визначення кількості дерев у столиці та їхнього поточного стану, охоплюючи як вуличні насадження, так і дерева у парках і скверах [24].

Таким чином, правове забезпечення екологічної стійкості певного міста базуються на поєднанні національного законодавства України, адаптованих директив ЄС та локальних НПА ОМС. Головною метою передбачених ними інструментів є балансування інфраструктурного міського розвитку з охороною довкілля в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану та кліматичних змін. На наш погляд ключовими правовими інструментами, які формують систему екологічного регулювання у місті можна вважати наступні.

1. Стратегічне планування та локальні програми: 1.1) «Екологічна стратегія міста до 2030 року» є головним локальним документом, який визначає дорожню карту для зниження викидів, розвитку зелених зон та управління відходами; 1.2) Генеральний план міста – правовий інструмент містобудівного регулювання, що зобов'язаний враховувати межі ПЗФ, обмеження забудови прибережних смуг та створення «зелених коридорів»; 1.3) програми розвитку зелених зон – міські НПА, які закріплюють за конкретними територіями статус скверів чи парків, захищаючи їх від незаконної забудови.

2. Оцінка екологічних ризиків та моніторинг: 2.1) СЕО – обов'язкова правова процедура для будь-яких міських програм розвитку, інфраструктурних проєктів чи змін до містобудівної документації, яка дозволяє виявити негативні наслідки для довкілля ще на етапі планування; 2.2) ОВД – механізм, через який проходять великі промислові чи будівельні об'єкти перед отриманням дозволу на діяльність, він включає обов'язкові громадські слухання містян; 2.3) міський моніторинг повітря і води – створення нормативної бази для інтеграції автоматизованих систем контролю якості повітря (згідно з Директивою ЄС 2008/50/ЄС) до загальноміської системи сповіщення (наприклад «Київ Цифровий»).

3. Охорона атмосферного повітря та транспортна політика: 3.1) зони низьких викидів (*Low Emission Zones*) – правові обмеження на в'їзд вантажного та екологічно застарілого транспорту до центральних частин міста у пікові години; 3.2) нормативи екологізації громадського транспорту – рішення ОМС щодо поступового переходу комунального автопарку на електричний транспорт (електробуси) та трамваї.

4. Управління відходами та циркулярна економіка: 4.1) регіональний план управління відходами – правовий механізм, розроблений відповідно до Закону України «Про управління відходами»; 4.2) норми роздільного збору сміття – міські правила, що зобов'язують житлові кооперативи (ОСББ) та комерційні структури забезпечувати умови для сортування побутових відходів; 4.3) еко-податки та штрафи – адміністративні санкції за створення стихійних сміттєзвалищ та неналежну утилізацію небезпечних відходів (батарейки, ртутні лампи).

5. Захист та відновлення водних ресурсів: 5.1) регулювання прибережних захисних смуг – правові обмеження (згідно з Водним кодексом України) на ведення господарської діяльності та будівництва навколо великих і малих річок та озер [25]; 5.2) паспортизація водойм – юридичне закріплення меж міських озер для запобігання їх засипанню та незаконній приватизації.

6. Громадський контроль та цифрова демократія: 6.1) екологічні петиції – механізм впливу киян на прийняття рішень міською владою через збір підписів на офіційному порталі ОМС; 6.2) судовий захист екологічних прав – право громадських організацій та окремих громадян звертатися до суду для скасування рішень про забудову зелених зон на основі порушення права на безпечне довкілля.

Європейські підходи у сфері урбоекології, енергетичної стійкості та екологічного планування розвитку міст. Сучасне українське законодавство перебуває на етапі активної трансформації. Воно вже має потужну базу для євроінтеграції у сфері довкілля, але все ще стикається з викликами у практичному застосуванні норм урбоекології на рівні окремих МТГ. Україна послідовно імплементує європейські директиви, наближаючи свої норми до стандартів ЄС. При цьому, ключовими досягненнями в зеленій трансформації України, на нашу думку, слід вважати такі.

1. Управління відходами – сучасний закон вимагає від міст впровадження роздільного збирання, переробки сміття та відмови від несанкціонованих полігонів.

2. Промислове забруднення – закон передбачає європейський підхід, коли підприємства переходять на найкращі доступні технології та методи управління.

3. Моніторинг – запускаються електронні системи контролю (наприклад, ЕкоЗагроза та експериментальні пункти екологічного контролю, масштабування яких триває).

Водночас, мають місце й виклики у сфері урбоекології. Попри гармонізацію базових законів, впровадження сучасних європейських підходів у містах гальмується низкою факторів.

1. Застаріла містобудівна практика – значна частина міської інфраструктури проектувалася без урахування циркулярної економіки та принципів кліматичної нейтральності (енергоєфективні будівлі, зелені зони, екологічний транспорт).

2. Екоконтроль – реформа державного екологічного нагляду все ще триває, що обмежує можливості швидкого реагування на локальні екологічні порушення в межах міст. Влітку 2025 р. схвалено Стратегію реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони НПС, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 р. та операційний план з її реалізації у 2025–2027 рр.

3. Посткризові реалії – війна внесла корективи у пріоритети фінансування, оскільки відбудова потребує дотримання принципів «зеленої відбудови», проте на практиці громади часто обмежені в ресурсах для комплексного екологічного планування.

Для екологічного відновлення та євроінтеграції України у пріоритеті Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) є закони щодо переходу на європейські стандарти Регламенту ЄС 2024/1991 про відновлення природи та реформи сфери довкілля [26].

Також слід враховувати, що європейська урбоекологія робить акцент на антропоцентричному підході Інституту міських досліджень (*Urban Studies Institute*) та міждисциплінарному підході, який розглядає міста як тісно взаємопов'язані культурні та природні ландшафти, офіційно визнаний як підхід до історичного міського ландшафту (*Historic Urban Landscape, HUL*), який підтримує ЮНЕСКО. Відповідно до них надається пріоритет спільній діяльності з МТГ у сфері охорони природи з метою поліпшення здоров'я населення, соціальної справедливості та створення сприятливих умов для багатовидової життєздатності та життєдіяльності. При цьому, основні принципи та концепції полягають у орієнтованості на людину та соціально-екологічній інтеграції, коли акцент робиться на взаємодії екології та міста, з особливим наголосом на спільній діяльності з міськими мешканцями для вирішення питань добробуту МТГ та громадського здоров'я.

Концепція циклічного (кругового) міського метаболізму (*Cyclic (Circular) Urban Metabolism*) розглядає міста як живі організми, відходячи від лінійної моделі «забирати-виробляти-викидати», повертаючи ресурси (воду, енергію, їжу та матеріали) назад у систему та «виключаючи відходи з процесу» за допомогою регенерації та переробки. Відтак забезпечується локальна самодостатність

та відокремлення економічного зростання від виснаження ресурсів. В цьому контексті корисним уявляється досвід європейських урбоекологічних інструментів, а саме:

1) екологічні мережі та зв'язність – використання зелених зон та зелених коридорів (містків), що з'єднують острівці біотопів на регіональному та адміністративному рівнях, для сприяння переміщенню біорізноманіття;

2) проєкт «Екологічні зовнішні покриття будівель» (*Ecological building envelopes, ECOLOPES*) – революційна архітектурна ініціатива, що перетворює оболонки будівель на багато-видові життєві простори, в яких однаково важливе місце відведено людям, рослинам і тваринам;

3) програма «Міське опалення» – стосується муніципальних ініціатив у сфері міської політичної екології (*Urban Political Ecology, UPE*), спрямованих на перехід до нових систем опалення міст, або більш широких програм модернізації систем централізованого теплопостачання (наразі реалізуються в Україні); Закон ЄС про відновлення природи (*Nature Restoration Law, NRL*) встановлює юридично зобов'язуючі цілі щодо відновлення деградованих екосистем щонайменше на 30% суходпутних та морських ареалів до 2030 р.

Європейські підходи у сфері енергетичної стійкості базуються на юридично зобов'язуючих загально-континентальних рамках, що поєднують амбітні цілі щодо ВДЕ, обов'язкові заходи з підвищення енергоефективності та інтеграцію принципів циркулярної економіки з метою досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. Основні напрямки та цілі полягають в наступному.

1. Директива про ВДЕ встановлює обов'язкову мету щодо того, щоб до 2030 р. частка ВДЕ становила щонайменше 42,5% (з амбітною метою – 45%) від загального енергоспоживання ЄС [27].

2. Директиви щодо енергоефективності передбачають щорічне скорочення енергоспоживання на 1,9% у державному секторі та середній щорічний рівень енергозбереження на рівні 1,49% у всіх державах-членах [28, 29].

3. План REPowerEU прискорює відмову від імпортованих викопних палив за рахунок негайного енергозбереження, диверсифікації поставок та швидкого впровадження екологічних альтернатив [30].

4. Стратегічні та регуляторні механізми: 4.1) Європейський зелений курс (далі – ЄЗК, *European Green Deal*, Директива (ЄС) 2018/2001 від 11.12.2018 р.) комплексна стратегія економічного зростання, спрямована на скорочення викидів парникових газів щонайменше на 55% до 2030 р. порівняно з рівнем 1990 р.; 4.2) підходи на основі циркулярної економіки – впровадження принципів сталого розвитку на всіх етапах життєвого циклу в галузі чистих технологій за допомогою зелених механізмів; Закон ЄС про циркулярну економіку (CEA, офіційний проєкт якого Європейська комісія планує представити у третьому кварталі 2026 р.), має на меті створити єдиний ринок вторинної сировини, подвоїти рівень циркулярності в ЄС до 24% до 2030 р. та зменшити залежність від імпорту критично важливої сировини; 4.3) прозорість для споживачів – використання обов'язкових інструментів, таких як Європейський реєстр енергетичного маркування товарів (*European Product Registry for Energy Labelling, EPREL*), для забезпечення прозорості та зменшення енергетичних втрат у домогосподарствах.

Європейські підходи до сталого містобудування ставлять на перше місце міжгалузеву інтеграцію, участь громадян та «жорсткі» кліматичні цілі, спрямовані на досягнення кліматичної нейтральності та циркулярної економіки. Ці концепції виходять за межі адміністративних кордонів, щоб трансформувати землекористування та створити стійкі міські простори, зручні для пішоходів. Їх основні концепції та принципи полягають в наступному.

1. Комплексний територіальний розвиток: 1) політика згуртування передбачає, що регіональний розвиток поєднує екологічні, соціальні та економічні цілі за допомогою таких інструментів, як стратегії сталого міського розвитку; 1.2) Концепція «Місто 15 хвилин» (*the 15-Minute City*) – робить особливий акцент на близькості, забезпечуючи мешканцям можливість задовольняти повсякденні потреби (робота, продукти, дозволя) за 15 хвилин пішки або на велосипеді.

2. Кліматична нейтральність до 2030/2050 pp.: 2.1) Європейська комісія ставить перед містами завдання прискорити їх екологічну та цифрову трансформацію в рамках ініціативи «100 кліматично нейтральних та розумних міст до 2030 року» (*100 Climate-Neutral and Smart Cities by 2030*), започаткованої в рамках програми «Горизонт Європа», для підтримки декарбонізації використовується ініціатива NetZeroCities; 2.2) нульове використання нових земельних ділянок – Європейське агентство з охорони навколишнього середовища ставить за мету припинити використання нових земельних ділянок, прагнучи до нульового чистого перетворення земель до 2050 р. та надаючи перевагу регенерації занедбаних промислових територій.

3. Ключові ініціативи та управління: 3.1) програма URBACTIV (на період 2021–2027 pp.) – сприяє міжміському обміну досвідом з метою поширення практичних, екологічних та цифрових рішень; 3.2) новий європейський Баугаус: поєднує сталий розвиток з інклюзивністю та естетикою, безпосередньо пов'язуючи ЄЗК із повсякденним життям; 3.3) активна громадянська участь – на відміну від традиційного планування «зверху вниз», механізми ЄС базуються на місцевому розвитку під керівництвом громади (*community-led local development*, CLLD), передбачаючи партнерство між державним і приватним секторами та прямі консультації з громадянами.

Також варто відмітити й інші найкращі практики впровадження ЄЗК, що наразі розвиваються у країнах ЄС, як то [31]: – інструменти біоекономіки; – розвиток водної стійкості у зелених містах; – висадження вертикального лісу на багатоповерхівці; – закриття вулиць для транспорту; – будівництво офісного центру з дерев'яних елементів, які можна розібрати і повторно використати; – сертифікація товарів та послуг EU Ecolabel; – забезпечення ЄС енергією за допомогою старих акумуляторів; – проєкти LIFE, спрямовані на переробку будівельного сміття в ЄС; – випробовування нової дахової вітряної турбіни, придатної для міст; – проєкт LIFE GreenLED зберігає та повторно використовує кожну краплю дощу; – популяризація в ЄС букових лісів; – перегони за «зеленим» воднем; – переобладнання старого кладовища на сучасний громадський простір тощо.

Європейська політика територіального розвитку спрямована на сприяння гармонійному та збалансованому зростанню та зменшення регіональних диспропорцій у всьому ЄС. Керуючись «Територіальною програмою до 2030 року» (*EU Territorial Agenda 2030*, далі – EUTA 2030) та політикою згуртування ЄС (*EU Territorial cohesion*, далі – EU TC), вона забезпечує врахування в політиці конкретних географічних та структурних реалій усіх регіонів. Дуже важливо, що ця система політик щодо просторового (територіального) розвитку територій суттєво впливає на якість життя громадян та економічну, екологічну безпеку як окремих міст так і країн в цілому. EU TC полягає у сприянні збалансованому та гармонійному територіальному розвитку між країнами, регіонами, містами та муніципалітетами, а також у забезпеченні майбутнього для всіх населених пунктів та людей у Європі з урахуванням їхнього різноманіття та принципу субсидиарності.

Принципи європейської політики територіального розвитку, що ґрунтуються на приписах територіальної згуртованості ЄС (ст. 174 Договору про функціонування ЄС), мають на меті зменшити регіональні розбіжності та забезпечити майбутнє для всіх регіонів:

а) основні принципи визначають напрямки інвестицій та ПП з метою запобігання нерівномірній концентрації багатства: – територіально-орієнтований підхід – адаптація політики до конкретних ресурсів, потенціалу та викликів певної території замість використання універсальної моделі; – поліцентричний розвиток – сприяння збалансованому розвитку в різних міських центрах та регіонах з метою запобігання надмірній макрорегіональній концентрації; – субсидиарність та багаторівневе управління – надання повноважень місцевим, регіональним та національним органам влади для управління власними територіальними стратегіями; – міжгалузева інтеграція – поєднання ПП з галузевими політиками, такими як охорона НПС, транспорт, розвиток сільських територій тощо; – територіальна співпраця – сприяння транскордонним, транснаціональним та міжрегіональним рішенням (наприклад, програма європейської територіальної співпраці «Interreg», Interreg EU);

б) стратегічна концепція EUTA 2030 визначає: – ключові пріоритети сталого розвитку в Європі; – принципи справедливої Європи – забезпечення рівних можливостей та доступу до державних послуг незалежно від географічного розташування; – принципи екологічної (зеленої) Європи – захист природного та культурного середовища, сприяння впровадженню ПОР та забезпечення стійкості до кліматичних змін;

в) основні інструменти політики; – Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР, *The European Regional Development Fund, ERDF*) – основний фінансовий інструмент, призначений для усунення регіональних диспропорцій; – політична мета № 5 (PO5) «Європа, ближча до громадян» (*A Europe closer to citizens*), є міжгалузевим пріоритетом політики згуртування ЄС, що надає регіонам можливості для вирішення місцевих проблем за допомогою стратегій, орієнтованих на конкретні території та побудованих за принципом «знизу вгору».

Перспективи територіального розвитку Європи зосереджуються на забезпеченні балансу між згуртованістю та сталістю в рамках EUTA 2030. Спираючись на досвід «Європейської концепції просторового розвитку» (*European Spatial Development Perspective, ESDP*), політика зосереджується на двох основних напрямках (справедлива та екологічна Європа) та глобальних викликах – демографічні зміни (постійне старіння суспільства та зміни у розподілі населення

за регіонами) та цифрові технології та стійкість до криз (інтеграція цифрових перспектив та адаптація ПП до реалій післяпандемічного періоду, кліматичних та геополітичних викликів).

У підсумку слід окреслити й відповідні вектори євроінтеграційного розвитку України. По-перше, для повної готовності до європейських зелених стандартів КМУ фокусується на адаптації українського законодавства до стандартів ЄС (зокрема в частині кліматичної політики та розвитку ринку викидів парникових газів). По-друге, місцеве самоврядування в Україні також поступово отримує більше повноважень для розробки власних екологічних програм відповідно до зобов'язань України перед ЄС. По-третє, хоча нормативна база створює інструменти, реальне екологічне планування міст досі гальмується застарілими підходами та відсутністю єдиного інтегрованого «зеленого» містобудівного кодексу. При цьому, наша оцінка готовності законодавства базується на кількох ключових аспектах.

1. Просторове планування МТГ – закон запровадив новелу щодо комплексних планів просторового розвитку [14], які відтепер є одночасно і містобудівною документацією і документацією із землеустрою, що полегшує планування всієї території МТГ, а не окремих її мікрорайонів. Водночас законодавчі вимоги розробки комплексних планів стикаються з фінансовою та інституційною неспроможністю МТГ, що призводить до законодавчих ініціатив (законопроект № 13437, прийнятий 22.07.2025 р. за основу із скороченням строку підготовки) щодо відтермінування дедлайнів розробки таких планів та встановлення додаткового перехідного періоду.

2. Екологічна оцінка та запобігання шкоді – Україна імплементувала сучасні європейські механізми (закони України про СЕО та про ОВД), що роблять обов'язковим врахування впливу на довкілля до затвердження будь-яких містобудівних документів чи реалізації інфраструктурних проєктів. Крім того, діють Методичні рекомендації щодо здійснення СЕО містобудівної документації, але при цьому, процедура СЕО часто виконується формально через брак фахівців на місцях, а інтеграція «зелених» рішень (енергетична децентралізація, кліматична адаптація, циркулярна економіка) не є системною.

3. Кліматична політика та ЄЗК – в Україні набрав чинності Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики» (від 08.10.2024 р. № 3991-IX), розробляються Державні будівельні норми, які фокусуються на енергоефективності та вразливості до природних явищ. Водночас, хоча Україна офіційно взяла курс на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. та затвердила 10.06.2026 р. Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку України, процес адаптації ЄЗК-законодавства все ще триває, відсутні законодавчі положення, які б прямо зобов'язували міста досягати кліматичної нейтральності до конкретних строків за європейським зразком.

Для повної інтеграції до європейської кліматичної політики Україні критично бракує фінансового ресурсу для масштабної декарбонізації, повноцінної функціонуючої системи торгівлі квотами на викиди (*СТВ, Директива 2003/87/ЄС, The EU Emissions Trading System, EU ETS*), адаптованої системи екологічної звітності, а також розв'язання питання захисту експортерів у зв'язку із запуском Механізму вуглецевого коригування імпорту (*Carbon Border Adjustment Mechanism, CBAM*).

Таким чином, законодавчо Україна створила «каркас» для впровадження європейських екологічних підходів, проте норми розрізнені, часто суперечать одна одній і не завжди встигають за практичними викликами відновлення. Більше того, законодавче регулювання EU TC знаходиться лише на етапі експертних дискусій. Перехід від законодавчих декларацій до європейської практики ПП вимагає серйозної інституційної розбудови ОМС.

В перспективі основні законодавчі зміни та ініціативи включають: – законопроекти щодо запобігання знелісненню – впровадження норм для підтвердження сталості походження деревини, гармонізованих із вимогами ЄС (постанова КМУ від 28.11.2025 р. № 1552); – інтегрований дозвіл на викиди (постанова КМУ від 15.07.2025 р. № 884) вимагає перегляду дозвільної системи для підприємств та агробізнесу для мінімізації впливу на екосистеми; – реформа державного екологічного контролю (розпорядження КМУ від 25.06.2025 р. № 625-р) – оновлюється законодавство про нагляд та контроль у сфері охорони НПС, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 р.; – у другій половині 2026 р. КМУ планує ухвалити 15 рішень у сферах кліматичної політики, управління відходами, охорони водних ресурсів, збереження біорізноманіття, розвитку ПЗФ, біобезпеки та впровадження екологічних стандартів ЄС, проте відповідно до Національної програми адаптації законодавства, Україні необхідно розробити та ухвалити 144 НПА, з яких 55 – закони.

Висновки. Таким чином, проведений розгляд актуальних питань правового забезпечення екологічного планування розвитку міст, дав підстави підсумувати наступне.

Аргументовано, що на сучасному етапі законодавство України про планування розвитку міст слід розглядати як комплексну систему юридичних норм, основою якої є поєднання економічного планування (розвиток міської територіальної громади), просторового планування (фізичний розвиток міського середовища) та екологічного планування (охорона та розвиток міських природних ресурсів та екологічної безпеки), до яких, в умовах воєнного стану, слід доєднати безпекове планування (інженерний захист критичної інфраструктури), енергетичне планування (децентралізація енергогенерації), планування комунальних послуг (забезпечення безперебійного водо- і теплопостачання) та інклюзивне планування (впровадження безбар'єрності).

Встановлено, що інститут екологічного планування розвитку міст охоплює систему норм, яка регулює такі сфери відносин: – еколого-просторове планування; – еколого-містобудівне планування; – еколого-природоресурсне планування; – екологічне планування та безпека; – еколого-господарське планування; – еколого-регіональне планування; – еколого-муніципальне планування; – еколого-безпекове планування; – еколого-інфраструктурне планування. Перелічена сукупність відносин врегульована та/або потребує врегулювання як на законодавчому так і на підзаконному рівнях.

Виявлено, що пріоритетами в системі урбоекологічних відносин на етапі повоєнного відновлення, є: – екологічне відновлення (відновлення пошкодженого війною довкілля); – безпекове відновлення (видалення наземних мін); – фінансово-економічне відновлення (побудова зеленої економіки для майбутнього, стале фінансування); – будівельне відновлення (створення захисту під час розчищення завалів та реконструкції); – цивільне відновлення (залучення громадськості до міського управління).

Систематизовано юридичні інструменти екологічного відновлення міст України, як складові його правового забезпечення на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях: – стратегічна екологічна оцінка; – стратегічне просторове планування; – оцінка впливу на довкілля; – право мешканців на доступ до екологічної інформації та участь у прийнятті рішень щодо розвитку міського середовища; – розроблення регіональних програм з охорони довкілля; – енергетична та інфраструктурна автономія; – техногенна та екологічна безпека; – екологічний моніторинг та відходи; – місцеві зелені угоди; – плани зеленої трансформації, що охоплюють відновлення екосистем, очищення водойм та інтеграцію природоорієнтованих рішень; – концепції озеленення; – створення та наповнення онлайн-мапи дерев; – відбудова за принципом «відбудувати краще та екологічніше, ніж було».

Обґрунтовано, що ключовими правовими природоорієнтованими рішеннями, які формують систему екологічного регулювання у місті можна вважати наступні: – стратегічне планування та локальні програми; – оцінка екологічних ризиків та моніторинг; – охорона атмосферного повітря та транспортна політика; – управління відходами та циркулярна економіка; – захист та відновлення водних ресурсів; – громадський контроль та цифрова демократія.

Розкрито європейські підходи у сфері урбоекології, енергетичної стійкості та екологічного планування розвитку міст, що інтегрують в собі антропоцентричну позицію (розглядає міста як тісно взаємопов'язані культурні та природні ландшафти), позицію історичного міського ландшафту (надає пріоритет спільній діяльності з громадою у сфері охорони природи) та концепцію циклічного міського метаболізму (розглядає міста як живі організми) з використанням таких європейських урбоекологічних інструментів як: – екологічні мережі та зв'язність; – проєкт «Екологічні зовнішні покриття будівель»; – програма «Міське опалення».

Визначено, що європейські підходи у сфері енергетичної стійкості міст базуються на юридично зобов'язуючих загально-континентальних рамках, що поєднують амбітні цілі щодо відновлювальних джерел енергії, обов'язкові заходи з підвищення енергоефективності та інтеграцію принципів циркулярної економіки з метою досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. Основою правового забезпечення європейської енергетичної стійкості є енергетичні директиви, план REPowerEU, Європейський зелений курс, закон ЄС про циркулярну економіку, Європейський реєстр енергетичного маркування товарів.

З'ясовано, що європейські підходи до сталого містобудування ставлять на перше місце міжгалузеву інтеграцію, участь громадян та «жорсткі» кліматичні цілі, спрямовані на досягнення кліматичної нейтральності та циркулярної економіки. Ці концепції виходять за межі адміністративних кордонів, щоб трансформувати землекористування та створити стійкі міські простори, зручні для пішоходів. Їх основні концепції та принципи полягають в наступному: – комплексний територіальний розвиток; – кліматична нейтральність; – ключові ініціативи та управління

(програма URBACT IV, новий європейський Баугаус, активна громадянська участь). Європейська політика територіального розвитку спрямована на сприяння гармонійному та збалансованому зростанню та зменшення регіональних диспропорцій у всьому ЄС на засадах територіальної програми, політики згуртування ЄС та стратегічних концепцій та фінансових інструментів.

Окреслено сучасні вектори екологічного євроінтеграційного розвитку України: – фокус на адаптації українського законодавства до стандартів ЄС; – отримання місцевим самоврядуванням в Україні більше повноважень для розробки власних екологічних програм відповідно до зобов'язань України перед ЄС; – гальмування реального екологічного планування міст застарілими підходами та відсутністю єдиного інтегрованого «зеленого» містобудівного кодексу. Для повної інтеграції до європейської кліматичної політики Україні критично бракує фінансового ресурсу для масштабної декарбонізації, повноцінної функціонуючої системи торгівлі квотами на викиди, адаптованої системи екологічної звітності, а також розв'язання питання захисту експортерів у зв'язку із запуском механізму вуглецевого коригування імпорту.

Список використаних джерел:

1. Щодо Комплексних планів стійкості регіонів та окремих міст : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 3 березня 2026 р. (введено в дію Указом Президента України від 14 березня 2026 р. № 239/2026) / База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0018525-26#Text> (дата звернення: 10.06.2026).
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019 р. № 2697-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 10.06.2026).
3. Гошовський Є.М. Міжнародні екологічні стандарти у сфері містобудування: правові засади та механізми імплементації в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 5(1). С. 76–81. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.1.13>
4. Кірін Р., Шеховцов В. «Відкрите місто»: поняття та правові засади. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. № 2. С. 96–103. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-16>
5. Ігнатенко І.В., Лейба Л.В. Правові питання екологізації у просторовому плануванні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 1. С. 353–357. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.56>
6. Геков М.В. Еколого-правове забезпечення реалізації цілей сталого розвитку міських громад в Україні з урахуванням міжнародного досвіду. *Український журнал природничих наук*. 2026. № 17, С. 300–308. DOI: <https://doi.org/10.32782/naturaljournal.17.2026.29>
7. Краснова Ю.А., Кірін Р.С., Шеховцов В.В. Проблеми ефективності екологічного законодавства та їх вплив на господарську діяльність. *Право і суспільство*. 2025. № 2. С. 190–203. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.2.27>
8. Truba V.I., Bernaziuk O.O., Yesimov S.S., Zilnyk N.M., Tarnavska M.I. The legal mechanism for environmental protection in Ukraine. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*. 2023. № 5. р. 114–121. DOI: <https://doi.org/10.33271/nvngu/2023-5/114>
9. Bansal S., Pandey S. Legal frameworks for sustainable urban development: Analysing the efficacy of zoning regulations in promoting environmental conservation. *E3S Web of Conferences* 527, 01022. JOE4. 2024. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202452701022>
10. Zoutat N., Moktefi N. Integrating the Environmental Dimension into Urban Planning in Algeria: Towards a Sustainable Future. *Law and World*. 2024. № 10(32), р. 48–59. DOI: <https://doi.org/10.36475/10.4.4>
11. Syafaruddin S. Analysis of the Role of Local Governments in Sustainable Development in Urban Areas. *Digital Innovation International Journal of Management*. 2024. № 1(4), р. 212–226. DOI: <https://doi.org/10.61132/digitalinnovation.v1i4.119>
12. Кірін Р.С., Петлюк Ю.С., Красовський В.Г. Гармонізація екологічного законодавства України відповідно до цілей сталого розвитку ООН. *Національні інтереси України*. 2025. № 10(15). С. 635–648. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-10\(15\)-635-648](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-10(15)-635-648)
13. Краснова Ю.А., Кірін Р.С. Системні підходи до визначення ефективності інтеграції у правове поле ЄС через призму правових категорій та принципів екологічного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2025. Вип. 91, ч. 2. С. 221–231. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.2.28>
14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель: Закон України від 17 червня 2020 р. № 711-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text> (дата звернення: 10.06.2026).

15. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення: 10.06.2026).
16. Екологічний договір для України. *Зелене майбутнє: Рекомендації щодо відповідальності та відновлення*. (09.02.2024). URL: https://www.president.gov.ua/storage/j-files-storage/01/24/65/148029c127aa3b2a3fe9f482f9226118_1707492894.pdf (дата звернення: 10.06.2026).
17. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад: навч. посіб. для посад. осіб місцев. самоврядування Асоціація міст України. К., ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
18. Кірін Р.С., Деревянко Б.В., Краснова Ю.А., Петруненко Я.В. Правові виклики на шляху спрощення умов ведення господарської діяльності. *Український політико-правовий дискурс*. 2025. № 14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17003945>
19. Брей Г. В Україні стартує проєкт екологічної відбудови. *Новини live*. (12.11.2024). URL: <https://news.novyny.live/v-ukrayini-startue-proiekt-ekologichnoyi-vidbudovi-212508.html> (дата звернення: 10.06.2026).
20. Дьяченко О.В., Олійник В.В. Планування розвитку територіальних громад на основі стратегії Smart Growth. *International scientific journal Internauka Series Economical Sciences*. 2026. № 19(1). DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2026-1-11854>
21. Академія стійкості: екологічна стійкість громад. (10.10.2025). URL: <https://auc.org.ua/novyna/akademiya-stiykosti-ekologichna-stiykist-gromad> (дата звернення: 10.06.2026).
22. Екологічна складова планів відновлення та розвитку територіальних громад. *Рекомендації Екодії*. (16.10.2024). URL: <https://ecoaction.org.ua/ekoskladova-planiv-vidnovlennia-ta-rozvt-terhromad.html> (дата звернення: 10.06.2026).
23. Дудяк Н., Баруліна І., Барулін, Д. Інтеграція природоорієнтованих рішень у міські екосистеми в умовах стрімкої урбанізації та змін клімату. *Journal of Innovations and Sustainability*. 2024. № 8(1), 10. DOI: <https://doi.org/10.51599/is.2024.08.01.10>
24. Нарахували вже понад 200 тисяч: в Києві створили онлайн-мапу дерев і зелених насаджень. *Kreschatic*. (25.01.2024). URL: <https://kreschatic.kiev.ua/kyiv/2024/01/25/narahuvaly-vzheponad-200-tysyach-v-kyievi-stvoryly-onlajn-mapu-derev-i-zelenyh-nasadzhen.html> (дата звернення: 10.06.2026).
25. Кірін Р.С., Петлюк Ю.С. Надро-водні права і обов'язки землевласників. *Право і суспільство*. 2024. № 4. С. 192–202. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.26>
26. Regulation (EU) 2024/1991 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2024 on nature restoration and amending Regulation (EU) 2022/869. 29.7.2024. *Official Journal of the European Union*. L 2024/1991. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1991/oj> (дата звернення: 10.06.2026).
27. Directive (EU) 2018/2001 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the promotion of the use of energy from renewable sources (recast). 21.12.2018. *Official Journal of the European Union*. L 328/82. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2018/2001/oj> (дата звернення: 15.06.2026).
28. Directive (EU) 2023/1791 of the European Parliament and of the Council of 13 September 2023 on energy efficiency and amending Regulation (EU) 2023/955 (recast). 20.9.2023. *Official Journal of the European Union*. L 231/1. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2023/1791/oj> (дата звернення: 15.06.2026).
29. Energy Efficiency Agreement for Industries. VN/27223/2025. Unofficial translation. 23.9.2025 1(15). URL: <https://energiategokkuussopimukset.fi/wp-content/uploads/Energy-Efficiency-Agreement-for-Industries.pdf> (дата звернення: 15.06.2026).
30. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. REPowerEU Plan. SWD(2022) 230 final. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:fc930f14-d7ae-11ec-a95f-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF (дата звернення: 15.06.2026).
31. Досвід ЄС. Найкращі практики впровадження ЄЗК. *Зелена трансформація України*. URL: <https://greentransform.org.ua/types-of-materials/eu-experience/> (дата звернення: 15.06.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 07.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.06.2026